

Externe Klankbordgroep Renovatie Museum Boijmans Van Beuningen

Advisering op het Voorlopig Ontwerp "Ambitievariant"

24 februari 2025

Inhoud

1. Inleiding	3
Externe klankbordgroep	3
Thema's beoordeling	3
2. Inhoudelijke toelichting	4
Gebouw	4
Volume/oppervlakte	4
Toegankelijkheid	5
Duurzaamheid gebouw	5
Facilitaire voorzieningen	5
Monumentale waarden en bouwdelen	6
Daglichtgebruik	6
Winkel en horeca	6
Exploitatie	7
Flexibele ruimtes	7
Routing binnen museum	7
Bezoekersaantallen	7
Bezoekers diversiteit	7
Algemeen	7
Relatie met de stad	7
Relatie met het park	8
Relatie met andere cultuurinstellingen	8
Logistieke mogelijkheden (expeditie)	8
"Must see" effect	8

1. Inleiding

Externe klankbordgroep

In december 2018 is de motie "Het beste museum voor het geld" (18bb11431) aangenomen door de gemeenteraad. In deze motie wordt het college opgedragen om kritische tegenkrachten te organiseren om een tunnelvisie te voorkomen en om zo te zorgen voor een optimaal ontwerp voor de renovatie van Museum Boijmans Van Beuningen. Naar aanleiding van deze motie is de onafhankelijke externe klankbordgroep MBVB opgericht. In deze klankbordgroep zitten externe deskundigen die in elke fase (PvE-SO-VO-DO) reflecteren en adviseren op het ontwerp.

Thema's beoordeling

In de eerdere beoordelingen van het Programma van Eisen (PvE) (april 2020), het concept VO juni 2022, het concept aangepast VO januari 2023, en het SO "Ambitievariant" heeft de externe klankbordgroep op een aantal thema's gereflecteerd. Deze thema's zijn voortgekomen uit bestudering van het document "Rotterdam, haar topcollectie en de cruciale vernieuwing van Museum Boijmans Van Beuningen" en vervolgens het PvE.

Voor een reflectie op het huidige Voorlopig Ontwerp "Ambitievariant" van 10 februari 2025, dat door het ontwerpteam onder leiding van Mecanoo tot stand gekomen is, worden wederom deze thema's gebruikt. Een van de uitgangspunten voor deze beoordeling is het eigen advies van de klankbordgroep op het SO Ambitievariant (2024). Het ligt in de verwachting dat de klankbordgroep hierna een beoordeling zal geven op het Definitief Ontwerp en daarmee volledig uitvoering zal zijn gegeven aan de motie "Het beste museum voor het geld" (18bb11431).

Gebouw	Exploitatie
Volume/ Oppervlakte	Flexibele gebruikte ruimtes
Toegankelijkheid	Routing binnen museum
Duurzaamheid gebouw	Duurzaamheid exploitatie
Facilitaire voorzieningen	Bezoekersaantallen
Monumentale waarden bouwdelen	Bezoekers diversiteit
Daglicht gebruik	Toekomstige fysieke exploitatie
Winkel en horeca	
Algemeen	
Relatie met de stad	
Relatie met het park	
Relatie met andere cultuurinstellingen	
"Must See" effect	
Logistieke mogelijkheden (expeditie)	

2. Inhoudelijke toelichting

Gebouw

Volume/oppervlakte

Het huidige VO geeft een goed ruimtelijk visueel inzicht in de uitkomsten als vervolgstap op het SO. Er is duidelijk, ondanks de VO-fase, al met oog voor detail gewerkt aan dit ontwerp. Het ontwerp is overzichtelijk en de bedoelde ambitie van de museumorganisatie is duidelijk herkenbaar.

De mutaties in het totaaloppervlak en het gevolg voor de netto vierkante meters worden nu duidelijk ingetekend waarmee er ook voor het exploiteren van het museum een beter beeld ontstaat. Hieruit blijkt de intensievere samenwerking tussen museum, gemeente en architect.

Met de "entreepoortfunctie" op de hoek van de Westersingel geeft de architect aan de verbinding met de stad te versterken. De klankbordgroep is enthousiast over deze keuze en ziet ook zeker veel mogelijkheden hiertoe. In het huidige VO – met name verbeeld in het gevelbeeld over de lengte van de Museumparkstraat - is het duidelijk dat de gebouwfuncties vanaf de Westersingel tot en met het Depot elkaar aanvullen. De nu ingetekende uitwerking van de start van deze gebouwenreeks, gezien vanaf de Westersingel, wekt nieuwsgierigheid bij de klankbordgroep met betrekking tot de herkenbaarheid en zichtbaarheid. Hierbij ligt nu de nadruk op het gebruik en programmering van het gebouw op de hoek van de Westersingel als tentoonstellingsruimte. De uitwerking van het ontwerp in het DO zal nadrukkelijk ook versterking van de visuele herkenbaarheid en expressie als "entree" van het gehele museumensemble vragen. Dit geldt ook voor het huidige ontwerp ofwel visualisatie van het "pleintje" tussen de nieuwe tentoonstellingsruimte en het Bodongebouw.

De positionering van de meldkamer bij deze "entreepoortfunctie" op de hoek van de Westersingel roept bij de externe klankbordgroep vragen op. De externe klankbordgroep verwacht dat met een andere locatie van de meldkamer zowel de entreepoortfunctie van het hoekgebouw op de Westersingel als meldkamer beter tot hun recht komen.

Het nieuwe volume aan de zij-en achterkant van Bodon ten behoeve van de logistiek is een belangrijk element voor het realiseren van de ambitie en het oplossen van de knelpunten in de exploitatie. De inpassing van het halfverdiepte volume aan de achterzijde van en grenzend aan het balkon van Bodon in de groene omgeving van de achtertuinen van de Westersingel wordt gewaardeerd.

Over de uitwerking van het loading dock aan de zijkant van Bodon zijn er nog wel vragen hoe de materialisatie en kleurstelling zich zal verhouden met de omgeving, maar ook of de voorziene groene gevel in de praktijk voldoende zal functioneren. Ook is het uitzicht vanuit het zijraam van Bodon op het logistieke centrum een aandachtspunt. In het voorliggende ontwerp van de logistiek is gekozen voor een sterk afwijkende materialisatie ten opzichte van de huidige gebouwen, maar ook het nieuwe gebouw op de hoek van de Westersingel (gewaardeerde uitwerking in rode baksteen).

In de uitwerking en het toevoegen van volume in de Buitenhof op souterrainniveau voor de nieuwe entree van het museumgebouw herkent de klankbordgroep de wensen van het museum. Er ontstaat een welkome entree waarbij alle functies die daarbij van groot belang zijn voor nu en in de toekomst voldoende ruimte krijgen.

De ruimtelijke overkapping van de Binnenhof creëert veel nieuwe mogelijkheden binnen de ambitie van het museum. Er ontstaat ruimte waarmee het museum kan spelen in haar programmering.

Toegankelijkheid

Met betrekking tot de toegankelijkheid is het bijbehorende crowdmanagement-onderzoek vanwege de latere oplevering helaas niet aan de klankbordgroep geleverd. Dat betekent dat hierover slechts met de informatie van tekeningen en renderingen kan worden beoordeeld.

Met name de interne logistiek van zowel bezoekers als ook facilitair van en naar de gecreëerde ruimte in de overkapte Binnenhof vraagt om specifieke aandacht bij de uitwerking naar een DO.

Wanneer grotere groepen tegelijkertijd vanuit de nieuwe souterraintree direct naar de huidige Binnenhof moeten gaan kan dit mogelijk tot spanning leiden.

Er is duidelijk aandacht voor de toegankelijkheid voor mindervalide doelgroepen. Maar ook daarin kan nog een slag worden geslagen voor een logische routing in het museum.

Met veel enthousiasme wordt de voorgestelde gecombineerde entree van restaurant, museum en tuin bij het Van Beuningen-de Vriese paviljoen (voorheen ook Henketpaviljoen genoemd) ontvangen. Daarbij is een uitwerking over met name de nieuwe museumentree aldaar wel een punt van aandacht. Een volgorde van binnenkomst in het museum en vervolgens het gebruik van garderobe en sanitaire voorzieningen in de grote entreeruimte van de Buitenhof lijkt gecompliceerd.

In het SO-advies is al aangegeven dat vroegtijdig en integraal betrekken van elementen zoals signing een belangrijke rol spelen in een ontwerp. In het huidige VO zien we dit nog niet terug en vragen we naast aandacht voor signing binnen het gebouw ook extra aandacht voor signing aan de buitenkant van het gebouw. Zoals de invulling van het "rode vlak" in het ontwerp van de tentoonstellingsruimte op de hoek van de Westersingel, maar onder andere ook de aanduidingen aan de buitenkant ter hoogte van de hoofdentree en het restaurant.

Duurzaamheid gebouw

De overkapping van de Binnenhof geeft een positieve uitwerking op het duurzaam en efficiënt gebruik van de gevels in de tentoonstellingsruimtes van Van der Steur. De aandacht die in het vorige advies werd gevraagd met betrekking tot klimaatrisico's in deze nieuw te creëren ruimte is nog niet voldoende duidelijk in het VO. Het mooie ontwerp van het transparante dak vraagt mogelijk om regulering van licht-en zoninval. Ook een temperatuurregeling in een ruimte van dergelijke afmetingen en met directe weersinvloeden zal vragen om installaties van grote capaciteit wanneer deze ruimte ook programmeerbaar wordt voor ontvangst van (veel) bezoekers.

Vergroening of gebruik van waterpartijen voor beïnvloeding van het klimaat (hitte) op de Buitenhof zijn nog niet zichtbaar het VO. Tevens vraagt de externe klankbordgroep scherpe aandacht voor de waterhuishouding en de mogelijke invloeden van klimaatverandering.

Facilitaire voorzieningen

De ambitie van het museum is gericht op diversiteit maar ook op grotere bezoekersaantallen. Het is voor de klankbordgroep nog niet helemaal duidelijk hoe die beide vraagstukken zijn geïmplementeerd in het VO. Bij de uitwerking van het VO naar

een DO is dit een aandachtspunt. Flexibiliteit naar de toekomst is van belang voor de inrichting van de facilitaire voorzieningen; bijvoorbeeld de huidige toename van kluisjesgebruik.

Ook bij het ontwerpen van facilitaire voorzieningen is een onderzoek naar crowdmanagement van groot belang, specifiek bij reguliere piektijden of bij blockbusters en evenementen.

Monumentale waarden en bouwdelen

In het gekozen ontwerp ziet de klankbordgroep duidelijk terug dat de architect heeft gekozen voor het versterken van de monumentale waarden en uitgangspunten van de oorspronkelijke architecten Van der Steur, Bodon en Henket. Het terugbrengen van het straatbeeld van Bodon is een lang gekoesterde wens van het museum en de stad. De herintroductie van tentoonstellingsruimten op de begane grond van Bodon wordt met enthousiasme ontvangen, maar daagt het museum ook uit tot nieuwe invulling en programmering van deze ruimten. Het komen tot een verantwoord lichtbeleid is de uitdaging en moet een onderwerp zijn van keuzes in het DO.

De keuze voor de uitwerking en materialisatie van het loading dock, met name het gedeelte aan de zijkant van Bodon (parallel aan de Westersingel) is nog niet voldoende in beeld bij de klankbordgroep. Daardoor heeft zij nog wel twijfels over de visuele inpassing van het loading dock in het monumentale ensemble.

De klankbordgroep gaat er vanuit dat isolatie van de gevels van Van der Steur in relatie tot de monumentale waarden de aandacht van de architect heeft.

De nieuwe opgave voor het ontwerp van het Van Beuningen-De Vriese paviljoen lijkt goed aan te sluiten op de ambitie van het museum en het samenwerken met de oorspronkelijke architect versterkt mogelijk de kans tot slagen. Met nieuwsgierigheid kijkt de klankbordgroep uit naar een gekozen oplossing voor de verdere invulling van het Van Beuningen-De Vriese paviljoen.

Het visueel loskoppelen van het Van Beuningen-De Vriese paviljoen versterkt de monumentale kracht van dit gebouw. Opmerkelijk is dat met deze versterking en het voorgenomen gebruik van een publieksingang bij het tuinpaviljoen nu verstoord lijkt te worden door de gebroken zichtlijn als gevolg van de gebogen tuinmuur (onderdeel van het Van der Steur Rijksmonument) langs het Melkkoppad.

Daglichtgebruik

Het gebruik van daglicht is een belangrijk uitgangspunt van de oorspronkelijke architecten en vraagt ook voor de huidige architect veel aandacht in de balans tussen aantrekkelijk ontwerp en museaal gebruik. De klankbordgroep ziet die spanning terugkomen in het VO en hoopt dat het gebruik van moderne materialen en technieken de architect hierbij helpt.

Winkel en horeca

Het bezoeken van de museumwinkel in het ticketloze gebied wordt door de klankbordgroep als sterk gezien, echter de complexiteit die dit wellicht met zich meebrengt in relatie tot toegang tot de gebouwdelen wordt erkend.

De keuze om de horeca te scheiden in een restaurant en een espressobar biedt ruimte binnen aan een aantrekkelijke exploitatie. Ook het gebruik van deze horecaruimtes als mogelijk losstaand van de museumfunctie is versterkend.

Exploitatie

Flexibele ruimtes

In het huidige ontwerp is duidelijk te zien dat de flexibiliteit van het ruimtegebruik een belangrijk uitgangspunt is voor gebruik van het museum. Voor de invulling van de ambitie van het museum en de doelstellingen voor een goede exploitatie zijn flexibel te programmeren ruimtes essentieel. In het huidige ontwerp is daar ruimte voor, maar in de uitwerking naar het DO is het van groot belang dat het ontwerp ook technisch voldoende wordt ondersteund zodat in het dagelijks gebruik die flexibiliteit eenvoudig te realiseren is.

Het toekomstig gebruik van de Binnenhof vraagt wel aandacht op het gebied van logistiek (mensen en facilitair), maar ook op het gebied van de beperkte commerciële aantrekkelijkheid.

Routing binnen museum

In de routing binnen het museum ziet de klankbordgroep vanuit de nieuwe entree op souterrainniveau een helder beeld over wat men in de diverse gebouwdelen kan verwachten. Versterking daarvan middels een (interactieve) signing als onderdeel van het ontwerp zal nog meer mogelijkheden brengen.

Door tussen het Van Beuningen-de Vriese paviljoen en het Van der Steurgebouw een open entree naar de Museumtuin en mogelijk terrassen te creëren wordt ook in de routing een toegevoegde waarde gecreëerd. Waarbij in het verleden mogelijk de tuin werd overgeslagen zal deze nu een aantrekkelijk onderdeel van het museum worden.

Bezoekersaantallen

De interactie tussen een stevige exploitatie en het aantal bezoekers is altijd een spanningsveld voor een museum. Het gebruik van meerdere ingangen kan leiden tot hogere kosten van bijvoorbeeld beveiliging en controle rondom bezoekers. Ook hier is flexibiliteit in het ontwerp van groot belang.

Bezoekers diversiteit

In het ontwerp van de vrij toegankelijke tentoonstellingsruimte (hoek Westersingel) ligt een kans om ook de verbinding te leggen naar een grotere bezoekersdiversiteit. Zowel in ontwerp als in programmering biedt dit bouwdeel kans om aantrekkingskracht, maar ook het zoeken in diversiteit, door het museum in te vullen.

De klankbordgroep ziet hierin zelfs nog meer kansen als er gekozen wordt om het "pleintje" tussen de tentoonstellingsruimte en Bodon en de vernieuwde en inclusieve entreezone op de Buitenhof in te vullen of te programmeren volgens dit gedachtegoed.

Algemeen

Relatie met de stad

Het versterken van de relatie met de stad zien we duidelijk terugkomen in het VO. De keuze voor materialisatie van de nieuwbouw langs de Westersingel in dezelfde stijl als het Bodon en Van der Steurgebouw geeft een sterke verbinding van bouwdelen aan.

Vanaf de Westersingel tot het Depot loop je duidelijk in het Boijmans-gebied.

Op het stuk tussen de tentoonstellingsruimte (hoek Westersingel) en Bodon wat zich nu presenteert als een "pleintje" vraagt dit nog wel om versterking. Zowel qua invulling als

qua materialisatie ligt hier een kans om een versterkt effect te creëren waarbij de bezoeker zich binnen het Boijmans-gebied thuis voelt. Ook het visueel benoemen van dit gebied, door bijvoorbeeld signing op de gebouwen/gevels, kan dit effect versterken.

Relatie met het park

Ondanks dat in eerdere ontwerpen de relatie met het park vanaf de straat sterker was zien we nu in het VO dat de relatie met het park sterk terugkomt in de entree naar de tuin gevolgd door de mogelijkheid voor een museaal programma in de Beeldentuin, versterkt door de zichtlijnen vanuit het museum, het tuinpaviljoen, en de Museumtuin inrichting zelf.

Relatie met andere cultuurinstellingen

Het gesprek over de versterking van een ontwerp van de verlengde museumtuin richting het G.J. de Jonghmonument kan de samenwerking tussen de verschillende cultuurinstellingen in het park versterken. Dit geldt overigens ook voor het nieuwe beeld wat ontstaat aan de Museumparkstraat en de samenwerking met cultuurinstellingen langs deze cultuuras.

Logistieke mogelijkheden (expeditie)

Het huidige ontwerp voorziet in veel oplossingen op het gebied van logistiek die in het oorspronkelijke gebouwensemble als knelpunten werden ervaren. De mogelijkheden die ontstaan, zowel bovengronds als ondergronds, richting alle te exploiteren bouwdelen, geven een kans voor een optimale exploitatie.

"Must see" effect

Met het creëren van het "entreepoort-effect" aan het begin van de Museumpark(straat) ontstaat de juiste aantrekkingskracht naar het place-to-be gebied. Een grote kans voor het versterken van het hele museale en culturele gebied rondom het Museumpark. Dit plan is met enthousiasme door de klankbordgroep ontvangen, en de klankbordgroepleden kunnen niet wachten tot ze door het vernieuwde museum kunnen lopen